



Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Strategisk miljøvurdering Natura 2000-plan 2022-2027

Frøslev Mose
Natura 2000-område nr. 97
Habitatområde H87
Fuglebeskyttelsesområde F70

November 2021

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Sydjylland

Forsidefoto:

Frøslev Mose.

Fotograf: Miljøstyrelsen Sydjylland

ISBN: 978-87-7564-802-3

Indhold

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027	4
1.1 Ikke teknisk resumé.....	5
1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer	5
1.2.1 Anden lovgivning	6
1.2.2 Andre relevante planer	7
1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nul-alternativ	8
1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen.....	8
1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet	11
1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed.....	11
1.4.2 Befolkningen	11
1.4.3 Menneskets sundhed	12
1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer	12
1.4.5 Materielle goder og kulturarv	12
1.4.6 Landskab.....	12
1.4.7 Arter	13
1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater	13
1.5 Eksisterende miljøproblemer	13
1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området	14
1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål.....	15
1.7 Planens indvirkning på miljøet.....	15
1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet	21
1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg.....	22
1.10 Overvågning	23

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027

Den enkelte Natura 2000-plan er ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurderinger af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) underlagt krav om miljøvurdering. SMV rapporten skal indeholde oplysninger, der følger af lovens bilag 4.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem kommunale og andre ansvarlige myndigheders handleplaner, der har fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen. Der kan således ikke i forbindelse med den statslige plan foretages en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da de statslige Natura 2000-planer ikke fastlægger, hvor den konkrete indsats skal gennemføres.

Natura 2000-område nr. 97 Frøslev Mose er udpeget som habitatområde nr. 87 Frøslev Mose og fuglebeskyttelsesområde nr. 70 Frøslev Mose.

Natura 2000-området er placeret på grænsen til Tyskland, og udpegningsgrundlaget indeholder en række ynglefugle, som for alles vedkommende må formodes at bevæge sig på tværs af landegrænser. Fuglebeskyttelsesområdet har national betydning som levested for blåhals, der er tilknyttet fuglebeskyttelsesområdets lysåbne naturtyper. Andre arter på udpegningsgrundlaget er trane, rørhøg, hedehøg, tinksmed og rødrygget tomskade.

Natura 2000-planen indeholder en indsats om at sikre egnede levesteder for områdets fugle og har desuden fokus på, om der er behov for en yderligere sikring mod forstyrrelser af fuglearterne på udpegningsgrundlaget.

Natura 2000-planens indsats om at sikre de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje vurderes potentielt at være til gavn for f. eks. hedehøg, rødrygget tomskade, tinksmed og trane og den specifikke indsats med udtagning af kulstofholdige lavbundsjord, kan ligeledes være til gavn for bl.a. trane, rørhøg og blåhals.

Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen indeholder bl.a. indsatser vedr. sikring af områdets lysåbne naturtyper hensigtsmæssigt og skovnaturtyper f.eks. gennem hensigtsmæssig drift og pleje, hvilket forventes også at være til gavn for de tilknyttede arter og fugle, og dermed disses mulighed for at kunne sprede sig til tilstødende områder i Tyskland. I Natura 2000-planen er desuden beskrevet en indsats, som skal sikre genskabelse af en hensigtsmæssig hydrologi samt udtagning af lavbundsjord. Grundet beliggenheden af Natura 2000-området op til den tyske grænse, vurderes det, at indsatsen potentielt vil kunne have grænseoverskridende effekt da jordbunden kan blive fugtigere eller komme til at stå under vand i forbindelse med en eventuel realisering af hydrologiprojekter.

Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen består som ovenfor beskrevet af tiltag, som vurderes at kunne påvirke lokalt såvel som på nationalt og internationalt plan. Det vurderes derfor, at planen potentielt kan have positiv grænseoverskridende effekt på arter, fugle og naturtyper.

1.1 Ikke teknisk resumé

Natura 2000-planen medvirker til at sikre, at arter, fugle og naturtyper, som er omfattet af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området på sigt opnår gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Derudover har de planlagte indsatser en positiv effekt for den øvrige natur, fugle og arter, der findes i området, og Natura 2000-planen medvirker således til at sikre den biologiske mangfoldighed generelt.

Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen har fokus på at sikre synergieffekter, skabe større sammenhæng i naturen, og sikre en mere naturlig dynamik i områderne f.eks. ved genskabelse af hensigtsmæssig hydrologi, udtagning af lavbundslande og udvidelse af arealer med urørt skov.

Mere sammenhæng i naturen kan bl.a. realiseres vha. tilskudsordninger til sikring af pleje, udlægning af urørt skov samt omlægning af lavbundarealer til naturarealer. Udtagning af lavbundsarealer vil desuden sikre, at CO₂ bindes i jorden, og indsatsen forventes dermed have en positiv klimaeffekt. Denne indsats kan ligeledes medføre udpining af jordbunden, til gavn for arter tilknyttet næringsfattige forhold. Gennemførelse af indsatserne vil potentielt kunne have en positiv påvirkning på søer og vandløb, i og omkring Natura 2000-området. Dermed kan indsatserne potentielt bidrage til realisering af vandområdeplanen for området, i form af udledning af en lavere mængde næringsstoffer til vandmiljøet.

Indsatserne beskrevet i planen kan også være medvirkende til, at øge landskabsværdien ved, at skabe vilkår for et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper. Planen vil potentielt give befolkningen adgang til en mere varieret og spændende natur, og kan indirekte bidrage positivt til menneskers sundhed gennem et større incitament til rekreative aktiviteter, samt forbedring af områdets biodiversitet og genskabelse af mere robuste økosystemer.

Natura 2000-planen for området beskriver overordnet set en plejeindsats, som skal medvirke til at sikre levesteder for fugle på udpegningsgrundlaget. En realisering af indsatsprogrammet sikrer synergi, til eventuelle indsatser for øvrige naturtyper og levesteder, for arter på udpegningsgrundlaget.

Natura 2000-planens gennemførelse vurderes, at komplimentere og understøtte de eksisterende fredninger, vildtreservater og andre igangværende plejeforanstaltninger i Natura 2000-området. Realisering af indsatsprogrammet i planen kan potentielt medvirke til en kumulativ positiv påvirkning, i samspil med konkrete projekter, samt vandområdeplanen for området.

1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer

Indhold

Natura 2000-planen består af målsætninger for det enkelte Natura 2000-område og områdets udpegningsgrundlag, samt et indsatsprogram, der angiver retningslinjer for planens gennemførelse i planperioden 2022-2027. Målsætningerne består af overordnede målsætninger for hele Natura 2000-området samt konkrete målsætninger og afvejning af modstridende naturinteresser. Retningslinjerne om naturområdernes forvaltning i indsatsprogrammet, har både konkret og generel karakter. Endelig indeholder Natura 2000-planen et oversigtsskema, der viser naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag.

Hovedformål

For området findes følgende overordnede målsætninger i forslag til Natura 2000-planen.

- Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau.
- At området udgør en højmosseflade med islæt af bl.a. egekrat på bakkeøer og surt overdrev, samt at naturarealerne danner egnede levesteder for fuglene på udpegningsgrundlaget.
- At genopretning af højmose (7110) på nedbrudte højmossearealer prioriteres højt. Arealer med nedbrudt højmose (7120) eller skovbevokset tørvemose (91D0) konverteres til højmose, hvor det skønnes muligt.
- At sikre levesteder for fuglearterne på udpegningsgrundlaget.
- At surt overdrev prioriteres højt, da naturtypen er prioriteret i EU.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi og drift/pleje, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Den økologiske integritet sikres derudover god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

1.2.1 Anden lovgivning

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Det vil sige, at alle myndigheder skal lægge Natura 2000-planen til grund i arealdrift på egne arealer, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt. Offentlige lodsejere er bundet af planens målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På lovområder som f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, hvor staten er myndighed, kan der følges op med nationale strategier.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., på grundlag af konsekvensvurderinger, hvor dette er nødvendigt i henhold til lovgivningen herom. I det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan kræves tilladelse eller godkendelse efter anden lovgivning.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte Natura 2000-planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering.

1.2.2 Andre relevante planer

Anden generations Natura 2000-planer for 2016-2021 blev vedtaget i april 2016, og de opfølgende kommunale handleplaner blev endeligt vedtaget i foråret 2017.

Første generations Natura 2000-planer (2010-2015) fastlagde rammerne for en række grundlæggende indsatser, som f.eks. rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetiltag. Disse indsatser blev fastholdt og videreført i anden generations Natura 2000-planer (2016-2021). I tredje generation Natura 2000-planer igangsættes nye indsatser med særlig fokus på fortsat pleje til sikring af beskyttede naturtyper, fugle og arter, sikring af naturlig dynamik og større sammenhængende arealer fx udlægning af arealer til urørt skov, udtagning af lavbundsjord og ved at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi.

Natura 2000-planer, som omfatter fredskovpligtige arealer, og dermed er omfattet af skovloven, skal revideres med 12 års mellemrum, jf. skovlovens § 16, stk. 2. Det betyder således, at Natura 2000 skovplanerne, som er en del af 1. generations Natura 2000-planer, er gældende fra 2010 til udgangen af 2021 og at der i forbindelse med udarbejdelse af tredje generations Natura 2000-planer, også vil ske en revision af den del af Natura 2000-planerne, som omfatter fredskovpligtige arealer.

Vandområdeplaner og EU's havstrategi

Natura 2000-området ligger i Aabenraa Kommune og inden for det Internationale Vandområdedistrikt. Vandområdets økologiske og kemiske tilstand fremgår af vandområdeplanen for området.

For de Natura 2000-områder som også er omfattet af en vandområdeplan og Danmarks Havstrategi, er målsætninger og retningslinjer for indsatser om vandkvalitet, næringsstoffer, miljøfremmede stoffer, hydrologi og fysiske forhold samlet i vandområdeplanen og/eller i basisanalysen med tilhørende indsatskatalog og havstrategien. Disse mål og indsatser vil bidrage til at forbedre vandmiljøet og vandkvaliteten i Natura 2000-områderne og understøtte Natura 2000-planens målsætninger.

Landsplandirektiver og kommuneplaner

Natura 2000-områderne, der er udpeget i medfør af miljømålsloven, skal fremgå af landsplandirektiver og kommuneplaner. I henhold til Bekendtgørelse om planlægning nr. 1157 af 1. juli 2020, må kommuneplaner ikke stride mod en Natura 2000-plan, jf. lov om miljømål m.v. for internationale naturbeskyttelsesområder (miljømålsloven), en handleplan efter samme lovs § 46 a eller regler udstedt i medfør af samme lovs § 36, stk. 3, eller stride mod en Natura 2000-skovplan, jf. kapitel 4 i lov om skove. Af redegørelsen til planforslag, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendig for et Natura 2000-områdes forvaltning, skal jf. bekendtgørelse om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, indgå en vurdering af planforslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger.

Klimasikring

Regeringen har i december 2012 udgivet en handlingsplan for klimasikring af Danmark. Planen indeholder en lang række regeringsinitiativer, der skal medvirke til at skabe bedre rammer for klimatilpasningen lokalt. De enkelte kommuner har udarbejdet en klimatilpasningsplan. En vurdering af samspillet mellem den kommunale klimatilpasningsplan og Natura 2000-planen forudsætter kendskab til, hvor de forudsatte indsatser i Natura 2000-planen konkret vil blive gennemført sammenholdt med de indsatser, der skal gennemføres som led i klimatilpasningsplanen.

Kommunal klimatilpasningsplan

Såfremt konkrete projekter som led i den kommunale klimatilpasningsplan kan påvirke udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området væsentligt, skal der gennemføres en konsekvensvurdering af projektet, inden det kan gennemføres. Dette gælder dog ikke, hvis projektet gennemføres som led i Natura 2000-planen og dermed har som delformål at sikre, at naturtyper og arter opnår gunstig bevaringsstatus.

Natur- og Biodiversitetspakke

I december 2020 blev der indgået aftale om Natur- og biodiversitetspakken, som har til formål at fremme natur og biodiversitet i Danmark og bidrage til at bremse naturens tilbagegang. Natur- og biodiversitetspakken skal gennemføres i perioden 2021-2024. Med Natur- og Biodiversitetspakken er der bl.a. afsat midler til udpegnings af nationalparker, udlægning af urørt skov, forbedring af havmiljøet og udarbejdelse af strategi for forvaltning af truede arter.

Det fremgår af Lov om nationalparker, at ansøger, i forbindelse med ansøgningsfasen til etablering af nationalparken, skal udarbejde en projektbeskrivelse for etablering af nationalparken, samt en forvaltningsplan for området. Planen skal tage højde for internationale naturbeskyttelseshensyn, herunder skal det fremgå af redegørelsen, om forvaltningsplanens gennemførelse er afhængig af tilladelser, godkendelser eller dispensationer ligesom der skal indgå en beskrivelse af nuværende status for naturen i området. Forvaltningsplanen er tiltænkt at skulle sikre en vildere naturforvaltning, bl.a. i Natura 2000-områder. Det fremgår i den forbindelse af lov om nationalparker, at det forudsættes, at den vildere naturforvaltning er i overensstemmelse med bevaringsmålsætninger i Natura 2000-planen for berørte områder.

Forbud mod gødskning, sprøjtning og omlægning af §3-arealer

Pr. 1. juli 2022 træder et forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning af § 3-arealer i kraft. Forbuddet vil gælde alle arealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2 og 3 og vil i praksis hovedsageligt have betydning for ferske enge og strandenge, hvor der i dag kan være en lovlig drift med sprøjtning, gødskning og/eller omlægning. For de øvrige § 3-beskyttede naturarealer gælder der som udgangspunkt allerede et sådant forbud. En delmængde af de § 3 strandenge kan også være kortlagt som habitatnatur, mens de ferske enge ikke har en tilsvarende habitatnaturtype. Lovændringen forventes at have en gavnlig synergieffekt på Natura 2000-områderne, herunder evt. fugle og arter på udpegningsgrundlaget, samt de kortlagte habitatnaturtyper, både i form af en direkte effekt på de kortlagte strandenge og indirekte ved at mindske eventuel randpåvirkning.

1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nulalternativ

I basisanalysen, der danner grundlag for Natura 2000-planen, er der foretaget en nærmere gennemgang af den nuværende naturtilstand i området.

1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen

Naturtilstanden for de lysåbne naturtyper er overvejende dårlig, men der er også arealer i god, moderat og ringe naturtilstand. De primære trusler mod områdets naturtyper er afvanding og tilgroning med høj græs- og urtevegetation.

For nedbrudt højmosse (7120) er naturtilstanden overvejende dårlig. Dette skyldes bl.a. en dårligere artssammensætning og registrering af mere udbredte negative naturtypekarakteristiske strukturer.

Naturtilstanden i områdets arealer med hængesæk (7140) er overvejende god. Arealerne er generelt karakteriseret ved at have en naturlig hydrologi og ingen forekomst af vedplanter eller invasive arter.

Der er ikke kortlagt rigkær (7230) i tredje kortlægning. Det pågældende areal er, i tredje kortlægning, kortlagt som nedbrudt højmoser (7120), grundet områdets historik som tidligere aktiv højmoser.

Naturtilstanden i området tidvis våd eng (6410) er moderat. Generelt er arealerne karakteriseret ved en høj vegetation uden pleje og med naturlig hydrologi.

Naturtilstanden er god på to tredjedele af arealet med surt overdrev (6230) og moderat på resten. Arealerne har gode strukturer med bl.a. pleje og lav vegetation, og naturtilstanden er primært afgjort af artssammensætningen, hvor arealet i moderat naturtilstand har flere problemarter.

Inden for området er der kortlagt 2 småsøer med habitattypen næringsrig sø (3150) og 2 småsøer med habitattypen brunvandede søer (3160). Småsøerne er naturtilstandsberegnet i høj naturtilstand og vurderes generelt ikke at være truede.

I området er der kortlagt skovbevokset tørvemoser (91D0) og stilkeke-krat (9190).

Den primære skovnaturtype er stilkeke-krat (9190). Der er registreret >1 store træer/ha på hele arealet. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved/ha på omtrent 40% af arealet. Der er registreret >10 stk. stående dødt ved/ha på omtrent hele arealet. Der er registreret 6-10 stk. liggende dødt ved/ha på godt 70% af arealet. Der er registreret >10 stk. liggende dødt ved/ha på knapt 30% af arealet.

I henhold til seneste Artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovhabitattyperne.

For de resterende skovnaturtype er der på størstedelen af arealerne registreret <1 store træer pr. ha, >10 stykker liggende dødt ved/ha, og 1-5 stykker stående dødt ved/ha.

Inden for Natura 2000-området er der kortlagt to levesteder for to arter af ynglefugle. Det drejer sig om et levested for rørhøg og ét levested for tinksmed. Begge levesteder er vurderet til at være i moderat tilstand. At levestedet for rørhøg er i moderat tilstand skyldes, at levestedet ikke er særligt stort, samt at der mangler rørskov til at placere reden i.

At levestedet for tinksmed er beregnet til at være i moderat tilstand skyldes, at levestedet er under tilgroning med høje urter samt at der kun er få arealer med blankt vand.

På udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området findes fire arter, der ikke har et tilstandssystem. De fire arter er nedenstående:

Blåhals genindvandrede i 1992 som ynglefugl i Danmark efter ca. 100 års fravær. Siden starten af 1990'erne har bestanden af ynglende blåhals spredt sig fra Sønderjylland til store dele af Jylland, og de seneste år også til Fyn og Sjælland. Artens bestandsudvikling har således været meget positiv, hvilket har haft den konsekvens, at arten nu er medtaget på udpegningsgrundlaget for en lang række fuglebeskyttelsesområder. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er den danske bestand af ynglende blåhals stigende.

Trane har i overvågningsperioden været repræsenteret med 1-2 par. Der er flere traner i området, da der også yngler trane i Jardelund Mose, der er den mose, der ligger i Tyskland og umiddelbart

op til Frøslev Mose. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er den danske bestand af ynglende traner stigende.

Hedehøg er ikke konstateret ynglende i fuglebeskyttelsesområdet i perioden 2004 til 2018. Frøslev Mose ligger uden for Vadehavsregionen, der er hedehøgens kerneområde i Danmark. At der umiddelbart er langt til de nærmeste ynglelokaliteter, spiller formentlig ind på muligheden for, at fugle kommer forbi fuglebeskyttelsesområdet og kan derfor have en indflydelse på, at arten ikke er registreret som ynglefugl i perioden. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er den danske bestand af ynglende hedehøg stabil.

Rødrygget tornskade er kun overvåget én gang. Af samme grund er det ikke muligt med tilstrækkelig sikkerhed at udtale sig om bestandsdynamikken lokalt. På baggrund af de store sammenhængende arealer med spredte buske og træer samt lav vegetation, vurderes det at artens krav til levested er tilgodeset. I henhold til NOVANA-afrapporteringen for fugle fra DCE Aarhus Universitet er den danske bestand af ynglende rødrygget tornskade stabil.

En række naturtyper og levesteder for arter og fugle, som området er udpeget for at beskytte, kræver vedvarende drift for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus. Det gælder fx en række lysåbne naturtyper. Samtidig kræver andre naturtyper og levesteder i moderat til dårlig tilstand tiltag, der kan imødegå forringelse.

Hvis ikke indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for, at den gode naturtilstand på en stor andel af naturarealerne, og den hensigtsmæssige drift af ynglesteder for fuglene ikke fastholdes. Der er ligeledes risiko for at naturtilstanden ikke vil blive forbedret på bl.a. højmose (7120), tidvis våd eng (6410) og stilkeke-krat (9190), da der er behov for en indsats om fremadrettet sikring af hensigtsmæssig drift generelt. Naturtilstanden vil potentielt set heller ikke blive forbedret på bl.a. nedbrudt højmose (7120), hvor uhensigtsmæssig hydrologi er et problem. Manglende realisering af indsatsprogrammet i Natura 2000-planen kan desuden medvirke til, at fastholde enkelte levesteder for ynglefugle i moderat tilstand, hvor tilstanden er vurderet som moderat på grund af tilgroning. Manglende pleje og fastholdelse af naturtypernes gode tilstand medfører en risiko for, at der ikke sikres levesteder for området mange arter, herunder fredede og rødlistede arter.

Manglende realisering af indsatser, som urørt skov og skovnaturtypebevarende drift og pleje, kan yderligere betyde, at flere strukturer, der understøtter biodiversitet i skov, såsom flere store træer og mere dødt ved, ikke sikres eller skabes til gavn for skovnaturtyper og arter tilknyttet skov. Omvendt betyder den manglende realisering af indsatser, at stisystemer og våde skovnaturtyper ikke påvirkes ved at blive vådere, som følge af sikring af hensigtsmæssig hydrologi. Adgangsforhold vil derfor være uændret.

Hvis ikke planens indsats, om omlægning af lavbundsgrunde fra omdriftsarealer til naturarealer realiseres, er der risiko for at en forbedring af levestederne for bl.a. trane, rørhøg og blåhals, forbedring af vandkvaliteten og mindskelse af randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer samt den forventelige mindre udledning af CO₂, udebliver.

Hvis ikke indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for at den biologiske mangfoldighed i området generelt stagnerer, hvilket for befolkningen kan betyde, at de ikke får adgang til naturområder af højere kvalitet. Der er risiko for, at landskabet vil fremstå mindre varieret. Der er endvidere risiko for, at det forventede bidrag til opfyldelse af fredningsformål og kumulative effekter, udebliver. Endelig vil planens bidrag til realisering af vandområdeplanerne udeblive.

1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet

I dette afsnit beskrives de øvrige miljøforhold i og udenfor Natura 2000-området, der kan blive væsentligt berørt af Natura 2000-planen.

1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed

Natura 2000-planen indeholder indsatser, der skal sikre en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje i området hvilket bl.a. har til formål, at skabe bedre vilkår for flere naturtypekarakteristiske arter og bedre levesteder for områdets fauna.

Udtagning af lavbundsarealer kan bidrage til, at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer, ligesom randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer med landbrugsdrift formentlig vil mindskes.

Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed, hvilket bl.a. kan ske ved udlægning af urørt skov. Dette vil medføre, at skovdriften ophører og i vidt omfang overlades til sig selv. Det kan potentielt være med tiltag, der skal fremskynde processen. Sådanne tiltag kan være veteranisering af træer og nedlæggelse af grøfter. Denne indsats samt indsatsen om, at sikre en skovnaturtypebevarende drift og pleje, vil formodentlig være til gavn for skovnaturtyperne og flere af områdets arter og fugle.

Planens indsats om at sikre egnede levesteder for områdets fugle og arter samt udarbejdelse af en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter bidrager positivt i forhold til forvaltning af arterne.

Særlige arter i området er behandlet under afsnittet "Særlige arter".

1.4.2 Befolkningen

Natura 2000-område N97 er beliggende i Aabenraa Kommune, der har et indbyggertal på ca. 58.500.

Natura 2000 planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. Sikringen af den eksisterende natur kan have betydning for arealanvendelsen, idet der kan forekomme arealer, som i forbindelse med gennemførelsen af planen vil blive omfattet af en plejeindsats, som f.eks. vil kunne medføre en ændret drift på arealerne. Visse indsatser f.eks. potentielle hydrologiprojekter, lavbundsprojekter og udlægning til urørt skov, vil kunne medføre ændringer i adgangen til delområder indenfor Natura 2000-området. Urørt skov vil ikke ændre ved procedurer for håndtering af risikotræer, ligesom brandbælter vil blive vedligeholdt de nødvendige steder.

Miljøstyrelsen arbejder på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i en væsentlig forekomst i Danmark og om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Denne indsats vil også potentielt kunne medføre en ændring i adgangsforholdene.

Der er offentlig adgang til store dele af området. Natura 2000-planen indebærer ikke yderligere restriktioner for offentlighedens adgang.

1.4.3 Menneskets sundhed

Frøslev Mose er et eftertragtet udflugtsmål og området udnyttes til rekreative aktiviteter, f.eks. vandring. Der er et madpakkehus med formidling af områdets værdier. Natura 2000-planen har til formål at sikre, at de beskyttede naturtyper og arter på sigt opnår gunstig naturtilstand, hvilket er af betydning for oplevelsen af området. Natura 2000-planen vil potentielt kunne medføre, at den rekreative udnyttelse af områder, der udlægges til urørt skov samt ved udtagelse af lavbundsarealer, undtagelsesvist og på mindre områder påvirkes. Dette kan ligeledes gøre sig gældende på mindre områder i forbindelse med sikring af hensigtsmæssig drift og pleje af naturarealerne. Planens indsatser kan desuden skabe øget fokus på formidling af naturen, til gavn for brugere af området.

1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer

Mulig etablering af ny natur på lavbundsarealer, kan bidrage til at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer, ligesom randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer med landbrugsdrift formentlig vil mindskes. Dette kan potentielt gøre områderne mere robuste over for ekstreme vejrforhold og klimaændringer.

Desuden kan planens indsats om udtagning af lavbundsarealer medvirke til at mindske udledningen af CO₂. Sikring af hensigtsmæssig hydrologi samt udtagning af lavbundslande og udlægning af urørt skov, vil potentielt kunne påvirke jordbunden til at blive vådere, samt reducere mængden af næringsstoffer der udledes til vandmiljøet. Disse indsatser kan således påvirke søer og vandløb positivt og bidrage til realisering af vandområdeplanen for området.

Samtidig kan Natura 2000-planens indsatser om lavbundsprojekter og sikring af hensigtsmæssig pleje, medføre udpining af jordbunden på arealer, der er næringsberigede som følge af nuværende eller tidligere gødsning.

Det vurderes at vedtagelse af planen ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.

1.4.5 Materielle goder og kulturarv

I dette Natura 2000-område er der ikke registreret nogle fredede fortidsminder.

Natura 2000-planen kan potentielt påvirke adgangen til og kvaliteten af områder, som har betydning for lokalbefolkningen. Adgangen til naturområder og en højere værdi af naturen er beskrevet under emnerne "Flora, Fauna og Biologisk mangfoldighed", "Befolkningen" og "Menneskets sundhed".

Det vurderes, at realisering af Natura 2000-planens indsatsprogram ikke vil have nogen væsentlig indflydelse på materielle goder og kulturarv i området, herunder betydning for fortidsminder, bygninger og arkitektur, som har betydning for lokalbefolkningen.

1.4.6 Landskab

Natura 2000-området er et eng- og moseområde sydvest for Padborg, som hænger sammen med Jærdelund Mose på den tyske side af landegrænsen. Natura 2000-området er specielt udpeget for at beskytte mosearealerne. Selve mosen er nedbrudt højmoser (7120) med spredte tørvegravninger, engarealer og brunvandede søer (3160). Enkelte steder er dannelsen af den

karakteristiske højmosestruktur begyndt. I moseområdet findes spredte bevoksninger med bl.a. birk. Nord for mosen findes en række egekrat (9190). Tidligere er der sket omfattende afvanding og tørvegravning i mosen, hvilket har resulteret i en tilgroning med vedplanter og blåtop.

I 1985 blev området fredet. Fredningens formål er at genskabe og derefter at bevare områdets karakter af højmose (7110) og omkringliggende åbne arealer og egekrat (9190). Fredningen sætter begrænsninger for arealdriften, herunder dræning, men muliggør afgræsning og andre former for naturpleje. På baggrund af fredningen blev et omfattende reetableringsprojekt iværksat. Gennem rydning, ændring af afvandingsforholdene og græsning, blev der skabt gunstige vilkår for gendannelse af højmosens (7110) karakteristiske strukturer. Disse er fortsat under udvikling.

Det vurderes, at Natura 2000-planen kan have en påvirkning på landskabet f.eks. hvis der udtages lavbundsjarde eller bliver udlagt urørt skov. Også potentielt mindre pleje- og hydrologiprojekter, kan påvirke landskabet lokalt.

1.4.7 Arter

Natura 2000-planen vil kunne påvirke forskellige bilag IV-arter herunder spidssnudet frø, arter på udpegningsgrundlaget som trane og blåhals, arter som lever i tilstødende områder m.fl., da planen indeholder indsatser til forbedring af habitater og levesteder for arter samt en indsats om udlægning af urørt skov og udtagning af lavbundsjarde.

Natura 2000-planen vil kunne påvirke forskellige arter som lever i og omkring Natura 2000-området, da planen indeholder indsatser til forbedring af habitater og levesteder for arter. Planens indsats om udtagning af lavbundsjarde kan bidrage til at skabe større sammenhængende naturområder med større robusthed til gavn for arter som trane, rørhøg og blåhals.

1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater

Stort set hele Natura 2000-området er fredet. Fredningens formål er, at genskabe, og derefter at bevare områdets karakter af højmose og omkringliggende åbne arealer og egekrat. Fredningen sætter begrænsninger for arealdriften, herunder dræning, men muliggør afgræsning og andre former for naturpleje. På baggrund af fredningen blev et omfattende reetableringsprojekt iværksat. Gennem rydning, ændring af afvandingsforholdene og græsning, blev der skabt gunstige vilkår for gendannelse af højmosens karakteristiske strukturer. Disse er fortsat under udvikling. Det vurderes, at planen kan have en påvirkning på fredningen.

Der er ingen fredningsbekendtgørelser eller vildtreservater i området.

1.5 Eksisterende miljøproblemer

Truslerne mod naturværdierne og områdets udpegningsgrundlag er beskrevet i basisanalysen, der danner grundlag for udkast til Natura 2000-planen for området. Planens mål er at sikre udpegningsgrundlaget mod disse trusler herunder prioritering i tilfælde af modstridende naturinteresser.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak kan påvirke næringsfattige naturtyper. Naturtyperne har forskellig sårbarhed over for kvælstofdeposition. Næringstilførsel på arealer, der grænser lige op til naturarealer, kan påvirke naturindholdet i Natura 2000-områder i dette område gør det sig gældende for rigkær (7230), kalkoverdrev (6210) og søer under 5 ha.

Forøget næringsindhold kan medføre, at naturtypens karakteristiske arter forsvinder og erstattes af arter, der favoriseres af det forøgede næringsindhold.

Forøget næringsindhold kan desuden i kombination med manglende drift, medføre at området gror til. Tilgroning med høje græsser, urter og vedplanter forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturtypekarakteristiske vegetation erstattes af en mere artsfattig vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrencestærke arter.

Inddæmning og kunstig afvanding med grøfter, dræn eller pumper forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtypekarakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrencestærke arter.

Fjernelse af hugstmodne træer og dødt ved i skove betyder, at skovene kommer til at rumme relativt få gamle træer og relativt lidt dødt ved, hvilket forringer levesteder for skovtilknyttede arter, herunder bl.a. mange vedboende svampe, fugle og biller. Ifølge den seneste artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovhabitattyper.

For fuglene på udpegningsgrundlaget gælder det for tinksmed, at tilgroning af mosefladerne er ugunstige for ynglemulighederne. For rødrygget tornskade, rørhøg, trane, blåhals og hedehøg vurderes der generelt ikke at være aktuelle trusler.

1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området

I dette afsnit redegøres der for, om planen, med dens indsatser, potentielt vurderes at forværre eller afhjælpe ovennævnte trusler.

Emissionen af ammoniak fra landbruget reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven. Natura 2000-planen rummer ikke indsatskrav for vandkvaliteten, da disse krav fastlægges i vandområdeplanerne.

Etablering af hensigtsmæssig hydrologi samt fastholdelse af de indsatser, der er gennemført for at forbedre hydrologien i de to foregående planperioder vil bidrage til at stabilisere naturtilstanden og mindske behovet for en vedvarende indsats i de beskyttede naturtyper, der stiller særlige krav til hydrologien herunder nedbrudt højmoser (7120), højmoser (7110), hængesæk (7140) og skovbevokset tørvemoser (91D0).

Natura 2000-planen indeholder en indsats om etablering af og fastholdelse af pleje på de lysåbne naturtyper. Denne indsats vil medvirke til at bekæmpe tilgroning inden for Natura 2000-området på f.eks. surt overdrev (62330), tidvis våd eng (6410) og hængesæk (7140).

For skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje og planen indeholder en indsats om at udlægge urørt skov. Disse indsatser forventes at forbedre tilstanden af områdets skove og hermed forbedre levesteder for skovtilknyttede dyr, fugle, planter og svampe.

Udtagning af lavbundsjord kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Alt efter beliggenhed, kan det også bidrage til at randpåvirkningerne af naturen, fra tilstødende arealer med landbrugsdrift, mindskes. En sådan udtagning kan ligeledes være til gavn for arter tilknyttet våde naturtyper.

1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål

Danmark har tilsluttet sig en række internationale konventioner indeholdende miljøbeskyttelsesmål, hvis indhold i en lang række tilfælde er indarbejdet i lovgivningen. For EU- lovgivningen gælder generelt, at den er implementeret i dansk lovgivning. Danmark har bl.a. ratificeret Ramsarkonventionen og Biodiversitetskonventionen. Biodiversitetskonventionens formål er bl.a. at sikre, at den biologiske mangfoldighed bevares. Formålet med Ramsarkonventionen er at beskytte vådområder med en særlig betydning for fugle. Danmark har udpeget 28 Ramsarområder, der alle indgår i EU's fuglebeskyttelsesområder. Ramsarområderne er dermed en del af det danske Natura 2000-netværk.

Planen er en udmøntning af EU's Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv implementeret i dansk lov via Miljømålsloven, lovbekendtgørelse nr.119 af 26. januar 2017 med senere ændringer. Planen vil sikre, at areal og tilstand af kortlagte naturtyper og levesteder for omfattede arter ikke går tilbage eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter, hvilket er afspejlet i indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne for tredje planperiode.

1.7 Planens indvirkning på miljøet

Natura 2000-planens indsats vedrører hovedsageligt forbedring af allerede eksisterende og beskyttet natur, idet evt. forbedrede vandforhold for naturarealer og eventuel udtagning af kulstofholdige lavbundsjord har en positiv effekt på særligt biodiversitet, men også i forhold til vand- og klimamål.

I tabel 1 herunder er gennemgået planens sandsynlige indvirkning på en række faktorer ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021, bilag 4.

Der er indledningsvist i den strategiske miljøvurdering redegjort for planens indvirkning på miljøet over landegrænser.

Planens indvirkning på	Påvirkes	Ingen påvirkning	Redegør for indvirkning
Flora, fauna og biologisk mangfoldighed	X		<p>Natura 2000-planen medvirker generelt til at sikre, at flora, fauna og biologiske mangfoldighed bevares og forbedres, idet planen medvirker til at skabe gunstige forhold for naturen.</p> <p>Tilgroning med høje græsser/urter og vedplanter samt kunstig afvanding forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtypekarakteristiske vegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrencesterke arter. Desuden kan tilgroning medføre forringelse af levestederne for padder og områdets ynglefugle. Natura 2000-planens indsatser med etablering af hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, modvirke denne udvikling og føre til en</p>

		<p>generel forbedring af naturgrundlaget, og dermed på sigt en forbedring af naturtilstanden på habitatnatur bl.a. tidvis våd eng (6410) og nedbrudt højmoser (7120) Indsatserne vil desuden medvirke til, at sikre en stor del af den § 3 beskyttede natur i området samt forbedre levesteder for arter, herunder bilag IV-arten spidssnudet frø, der forekommer i området.</p> <p>Udlægning af områder til urørt skov samt udtagning af lavbundslande, kan bidrage til, at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer, ligesom randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer med landbrugsdrift formentlig vil mindskes. Dette kan alt efter, hvor indsatserne realiseres, have en positiv effekt på flere naturtyper og arter, der lever her. Ved ophør af drift i skoven, vil der over tid ske en ændring i bl.a. mængden af dødt ved og andelen af store træer, hvilket er faktorer, der har betydning for biodiversiteten, da mange insekter, svampe og laver er tilknyttet gamle, rådne og døde træer samt de skovlysninger, der ofte vil forekomme i urørte skove. Indsatserne om, at sikre en skovnaturtypebevarende drift og pleje, samt udlægning af urørt skov vil begge potentielt kunne bidrage til dette.</p> <p>Udlægning af områder til urørt skov, kan desuden bidrage til, at skabe større robusthed og sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer.</p> <p>Udtagning af lavbundslande, etablering af hensigtsmæssig hydrologi samt pleje af naturarealerne kan i enkelte og sjældne tilfælde medføre en negativ påvirkning af enkelte arter eller naturtyper. F.eks. kan en ændring i hydrologien i skovbevoksede tørvemoser (91D0), hvor disse bliver vådere medføre at bevoksninger visse steder vil gå ud som følge af den ændrede vandstand.</p> <p>Planens indsats om at sikre egnede levesteder for områdets fugle og arter samt udarbejdelse af en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede</p>
--	--	---

			<p>arter bidrager positivt i forhold til forvaltning af arterne.</p> <p>For vurdering ift. specifikke arter henvises til emnet omkring "særlige arter".</p>
Befolkningen	X		<p>Natura 2000-planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området og vurderes at bidrage til at sikre og forbedre naturgrundlaget, hvilket giver mulighed for større naturoplevelser.</p> <p>For visse arealer vil gennemførelsen af planen betyde, at de vil blive omfattet af en plejeindsats, som vil kunne medføre en ændret drift på arealerne.</p> <p>Der er offentlig adgang til dele af området og Natura 2000-planen indebærer ikke restriktioner for offentlighedens adgang. Dog kan tilgængeligheden visse steder potentielt blive besværliggjort som følge af planens realisering, af eksempelvis liggende stammer og grene samt mere våde forhold.</p> <p>Miljøstyrelsen arbejder på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark og om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Denne indsats vil i mindre områder og på bestemte tidspunkter af året også potentielt kunne medføre en ændring i adgangsforholdene, men påvirkningen vurderes ikke at være væsentlig.</p> <p>Natura 2000-planen indebærer ikke yderligere restriktioner for offentlighedens adgang.</p>
Menneskers sundhed	X		<p>Planen medvirker til at sikre de beskyttede naturtyper i området således, at naturen i området på sigt opnår en god-høj kvalitet. Naturområder af god-høj kvalitet er af betydning for den rekreative udnyttelse af området, og dermed menneskers sundhed. Kendskab til naturen og dens værdier vil medvirke til at skabe incitament til en</p>

			<p>større rekreativ udnyttelse af områderne og udlægning af urørt skov samt udtagning af lavbundsjord vil medføre et øget fokus på formidling af naturen til gavn for brugere af området.</p> <p>Sikringen af den beskyttede natur vurderes i øvrigt ikke at have en sundhedsmæssig effekt. Det vurderes, at gennemførelsen af planen ikke vil være i modstrid med hensynene til menneskers sundhed, men i stedet vil bidrage positivt til dette.</p> <p>Sikringen af en beskyttede natur vurderes i øvrigt ikke at have en sundhedsmæssig effekt.</p> <p>For yderligere vurdering se også under emnet "Befolkningen".</p>
Jordbund	X		<p>Natura 2000-planens indsatser om lavbundsprojekter og sikring af hensigtsmæssig pleje kan medføre udpining af jordbunden på arealer, der er næringsberigede som følge af nuværende eller tidligere gødskning, hvilket på sigt kan forbedre naturtilstanden i området. En udpining vil på sigt øge sandsynligheden for indvandring af en artsrig flora og fauna, da en meget stor del af især de sjældnere arter er tilknyttet næringsfattige forhold.</p> <p>Se desuden vurderinger i skemaet under "Vand" og "Flora, fauna og biologisk mangfoldighed".</p>
Vand	X		<p>Natura 2000-planen rummer ikke indsatskrav for vandkvaliteten, da disse krav fastlægges i vandområdeplanerne. Sikring af hensigtsmæssig hydrologi og pleje, samt udtagning af lavbundsjord og udlægning af urørt skov vil potentielt kunne få betydning for overflade- og grundvand i form af udledning af en lavere mængde næringsstoffer til vandmiljøet. Dermed vil planen bidrage til realisering af vandområdeplanerne, der sigter mod god miljøtilstand i de danske vandområder.</p>

			<p>I urørte skove er frit strømmende vand og naturlige fluktuationer i vandstanden vigtige processer, der er med til at skabe variation og dynamik.</p> <p>Det vurderes, at indsatserne i planen potentielt kan forbedre vandkvaliteten i tilstødende vandområder.</p>
Luft		X	<p>Det vurderes, at Natura 2000-planens indsatser for forbedring af de beskyttede naturtyper og arter ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.</p>
Klimatiske faktorer	X		<p>Indsatser i Natura 2000-planen, som for eksempel hydrologiprojekter og udtagning af lavbundslande, kan potentielt medvirke til at mindske udledningen af CO₂, idet tidligere drænedede jorde igen vandmættes, og derfor frigør mindre CO₂. Desuden kan indsatserne også gøre områderne mere robuste over for ekstreme vejrforhold og klimæændringer, ved at bidrage til at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer og evt. mindske randpåvirkningen.</p>
Materielle goder		X	<p>Det vurderes, at indsatser i Natura 2000-planen ikke vil påvirke materielle goder idet at realisering af indsatsprogrammet ikke berører ejendomme eller andre værdier for den brede befolkning eller lokalbefolkninger. Fortidsminder, kulturarvsarealer, og adgangen til naturområder og en højere værdi af naturen er vurderet under emnet "Flora, Fauna og Biologisk mangfoldighed", "Kulturarv, herunder kirker, arkitektonisk arv og arkæologisk arv", "Befolkningen", "Menneskets sundhed" og/eller "Fredninger, Bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater".</p>
Landskab	X		<p>Sikring og forbedring af naturgrundlaget, herunder naturplejetiltag, vil øge landskabsværdien ved at give mulighed for et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper.</p> <p>Udlægning af urørt skov kan føre til ændringer i hydrologien, hvilket forventes at medføre en øget variation i landskabet, f.eks. som følge af at træer</p>

			<p>vælder og ligger hen, samt at visse skovpartier vil ændre karakter. Sidstnævnte kan også ske som følge af ændret eller etablering af pleje. Skovene vil fortsat bevares som skov, hvorved landskabet overordnet ikke vil ændres men lokalt vil ændre udseende ved bl.a. ved at være mere lysåbne.</p> <p>Udtagning af lavbundsjarde vil også kunne bidrage positivt til variationen i landskabet ved, at der opstår større våde partier og ofte mere variation i landskabet.</p>
Kulturarv, herunder kirker, arkitektonisk arv og arkæologisk arv.		X	<p>Der er i dette Natura 2000-område ikke registreret fredede fortidsminder.</p> <p>Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen berører ikke områder omkring kirker, mindesmærker eller andre menneskabte værdier, hvorfor planen vurderes ikke at påvirke kulturarv, herunder arkitektonisk og arkæologisk arv.</p>
Arter	X		<p>Det vurderes, at indsatser om udtagning af lavbundsjord og udlægning til urørt skov vil medvirke til, at sikre og forbedre levesteder for flere arter på udpegningsgrundlaget i Natura 2000-området herunder blåhals, trane og rørhøg. Da indsatserne i planen også forventes at forbedre vandkvaliteten i tilstødende vandområder og områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, vil planen bidrage til at forbedre og sikre levesteder for de arter, herunder bilag IV-arten spidssnudet frø, som er tilknyttet disse områder.</p> <p>En udtagning af lavbundsjarde vil, alt efter beliggenhed og omfang af projekterne som endnu ikke kendes, potentielt kunne påvirke yngle- og rasteområder for padder. Levestederne vil potentielt kunne ændre karakter og blive vådere. Det vurderes i denne sammenhæng, at en del af Natura 2000-planens indsatser vil kunne medføre, at det de generelle forhold for padderne forbedres f.eks. ved at sikre en hensigtsmæssig drift og hydrologi.</p>

Fredninger, Bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater	X		<p>Stort set hele Natura 2000-området er fredet. Fredningens formål er at genskabe og derefter at bevare områdets karakter af højmose og omkringliggende åbne arealer og egekrat. Fredningen sætter begrænsninger for arealdriften, herunder dræning, men muliggør afgræsning og andre former for naturpleje. På baggrund af fredningen blev et omfattende reetableringsprojekt iværksat. Gennem rydning, ændring af afvandingsforholdene og græsning, blev der skabt gunstige vilkår for gendannelse af højmosens karakteristiske strukturer. Disse er fortsat under udvikling. Det vurderes, at planen understøtter fredningens formål og dermed vil bidrage positivt til realiseringen af denne.</p> <p>Der er ingen fredningsbekendtgørelser eller vildtreservater i området.</p>
Kumulative effekter	X		<p>Natura 2000-planen har til formål at sikre og forbedre naturkvaliteten og habitater for arter på områdets udpegningsgrundlag. Evt. realisering af indsatsprogrammet i planen kan potentielt medvirke til en kumulativ positiv påvirkning i samspil med konkrete projekter.</p>

Tabel 1. Gennemgang af planens indvirkning på en række miljøforhold.

1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Planen har indvirkning på de faktorer, der er listet i tabel 1. Vedrørende modstridende naturinteresser følger prioriteringen Natura 2000-planens retningslinjer. For så vidt angår modstridende naturinteresser henvises til Natura 2000-planens afsnit 3.3. Se i øvrigt afsnit om grundlag for prioriteringer nedenfor.

Planen indeholder en indsats om udlægning af urørt skov. Udlægning af urørt skov i området kan medføre en ændret adgang til områder på visse tidspunkter af året, hvor jordbunden vil være vådere, ligesom færdsel uden for veje og stier med tiden kan blive sværere som følge af væltede træer, og eventuelle hegninger. Hvor staten udlægger urørt skov vil adgangen til området blive sikret gennem fortsat vedligeholdelse af veje og stier. Friluftsfaciliteter i skovene vil fortsat være tilgængelige. På private arealer der udlægges til urørt skov vil de generelle adgangsregler som følger af Lov om naturbeskyttelse, fortsat gælde.

Udlægning af urørt skov vil ligeledes, alt efter beskaffenheden af arealet som udlægges til urørt skov, potentielt kunne påvirke forekomster af skovbevokset tørvemose (91D0), som bliver vådere

og hvor bevoksninger visse steder vil gå ud som følge af ændret vandstand. Sådant en påvirkning vil f.eks. kunne håndteres ved at følsomme forekomster af naturtypen sikres udeladt af arealet som udlægges til urørt skov.

Planen indeholder en indsats om at sikre sammenhæng i området natur, samt sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper. Ved såvel pleje af eksisterende natur som udlægning af landbrugsarealer til natur vil dette ske efter aftaler mellem lodsejeren og kommunerne og mod økonomisk kompensation via EU's landdistriktsprogram.

Planen indeholder en indsats om udtagning af kulstofholdig lavbundsgrunde. En udtagning af lavbundsgrunde vil, alt efter beliggenhed og omfang af projekterne som endnu ej kendes, potentielt kunne påvirke yngle- og rasteområder for padder. Levestederne vil potentielt kunne ændre karakter og blive vådere. En negativ påvirkning af levesteder for padderne vil kunne undgås ved f.eks. at sikre tilstrækkeligt med egnede levesteder på det tidspunkt projektet realiseres, ligesom en nøje planlægning af anlægsfasen af projektet på bestemte tidspunkter af året, samt evt. brug af padderhegn, vil kunne forebygge ødelæggelse af levesteder, samt påvirkning af bestanden af spidssnudet frø. Evt. etablering af erstatningsbiotoper vil ligeledes kunne sikre opretholdelse af den økologiske funktionalitet for arten.

1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planerne udarbejdes som følge af habitatdirektivets artikel 6. stk. 1, som fastslår, at medlemsstaterne skal iværksætte de nødvendige bevaringsforanstaltninger, hvilket bl.a. kan indebære udarbejdelse af hensigtsmæssige forvaltningsplaner, som er specifikke for lokaliteterne eller integreret i andre udviklingsplaner, relevante retsakter, administrative bestemmelser eller aftaler. I Danmark udarbejdes Natura 2000-planer, som angiver overordnede og konkrete mål for lokaliteterne, indsatsprogram med retningslinjer og evt. mulighed for prioritere mellem forskellige naturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget ved realisering af indsatsprogrammet.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem frivillige og lokale indsatser. Natura 2000-planen udarbejdes på baggrund af en basisanalyse, der bl.a. præsenterer data, redegør for relevante trusler og naturtilstanden. Natura 2000-planen danner efterfølgende grundlag for udarbejdelsen af en Natura 2000-handleplan. Natura 2000-handleplanen udarbejdes af kommunale og andre ansvarlige myndigheder, og har fokus på de forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Der kan således ikke i forbindelse med Natura 2000-plan foretage en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da Natura 2000-planer ikke fastlægger hvor den konkrete indsats skal gennemføres. Miljøvurderingen er gennemført ud fra tilgængelig viden, bl.a. de oplysninger der fremgår af basisanalysen, udkast til Natura 2000-planen og det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

I de seneste basisanalyser (offentliggjort juni 2020) redegøres der for relevante trusler, og dermed at der fortsat er behov for indsatser for at sikres den nuværende naturtilstand og på sigt opfylde habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivets mål. I tredje planperiode (2022-2027) er der fokus på at sikre mere naturlige processer og naturens robusthed bl.a. i form af sammenhængende arealer, udlæg af urørt skov og udtag af kulstofholdige lavbundsgrunde. Derudover er der fokus på sikring af den eksisterende natur og levesteder bl.a. ved at fortsætte plejen af plejekrævende arealer, bekæmpe invasive arter, afsøge behovet for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og afsøge behovet for fiskeriregulering.

Overvejelserne har ført til, at der i forslag til Natura 2000-planen for N97 Frøslev Mose planlægges en indsats om at arbejde for, at sikre, de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig drift og pleje, og der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur. Udlægning af urørt skov i giver desuden mulighed for at skabe mere diversitet i skovnaturtyperne. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan ligeledes være til gavn for spidssnudet frø. Udtagningen skal også bidrage til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.

Planen har til hensigt at sikre udpegningsgrundlaget og fremmer herved den biologiske mangfoldighed generelt. En målsætning for en bestemt naturtype, fugl eller art vil dog kunne indebære en nedprioritering af andre naturtyper, fugle eller arter. For området er der foretaget følgende valg:

Højmose (7110) er højt prioriteret på landsplan. En forøgelse af arealet med højmose (7110) vil ske på bekostning af nedbrudt højmose (7120) og skovbevokset tørvemose (91D0). Da der er tale om naturtyper, der er opstået ved tørvegravning, dræning og tilgroning af den oprindelige højmosseflade, prioriteres hensynet til at skabe større sammenhængende arealer med højmose (7110). Gamle og veludviklede forekomster af skovbevoksede tørvemoser (91D0) skal dog som hovedregel bevares. Brunvandet sø (3160) og hængesæk (7140) må betragtes som et trin i successionen mod højmose (7110), hvorfor disse naturtyper på sigt må forventes at udvikle sig til højmose (7110).

Ved modstridende interesser mellem surt overdrev (6230) og ung stilkeke-krat (9190), skal surt overdrev (6230) prioriteres, da det er en EU-prioriteret naturtype.

1.10 Overvågning

Resultatet af Natura 2000-indsatsen i forhold til udpegningsgrundlag og naturtilstanden bliver fulgt op på gennem det nationale overvågningsprogram, NOVANA, som Miljøministeriet er ansvarlig for. Desuden afrapporterer Danmark bevaringsstatus vedr. habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet til EU-kommissionen hvert 6 år.

Basisanalysen bygger på kortlægningsdata og udgør det nuværende vidensgrundlag om status for områdets udpegningsgrundlag i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Basisanalysen gennemgår systematisk udpegningsgrundlaget med en beskrivelse af status for hver enkelt art, fugl og naturtype. Det er hensigten, at denne analyse opdateres i forbindelse med fremtidige planperioder.



Resume

Strategisk MiljøVurdering for forslag til Natura 2000-plan 2022-2027 for Frøslev Mose (nr. 97).
Miljøvurderingen sammenfatter Natura 2000-planforsalgets påvirkning af miljøet



Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk